

NOVA ŠTIPENDIJSKA POLITIKA?

MAR UNIVERZA RES (SPET) POSTAJA PRIVILEGIJ?

V letu 1964 (obdobje od 1. maja do 20. junija) je bilo v Delu objavljenih 1714 razpisov za štipendije na univerzi in ostalih višjih šolah. V istem obdobju letos je bilo v istem listu objavljenih 731 razpisov štipendij. Upad razpisa znaša 57,4 % ali dobro polovico.

Kadarkoli nanese beseda na univerzo, so nam navadno v mislih izpiti, kolokviji, težave s potrdili, nekaterim se asociativno pojavlja tudi vojska. Zdej kaže, da teh in podobnih asociacij ob imenu univerza ne bo več; ostala bo ena sama, toda ta bo tako močna, da grozi razkrojiti vse ostalo: štipendija. Razkrojila bo vse univerzitetne kriterije, razvrednotila izpite, kolokvije, postavila na laž prognoze, se posmehnila raznim »dolgoročnim izračunom potreba«, zaostrila družbene odnose; če danes predstavlja sivo eminenco študijskega uspeha, oziroma osipa, grozi, da se bo jutri proglasila za tisti uzakonjeni tribunal, ki bo v veliki večini slovenskim študentom odgovarjal na njihovo osnovno vprašanje: Be or not to be (študent)?

Te besede še zdaleč niso pisane zato, da bi ustvarjale paniko. Tudi ne pozivajo k brezglavemu manifestiranju proti tisti družbi, ki tako relacijo vzpostavlja. Niti ne predstavljajo nekaj novega. Podatki, ki jih vsebujejo, so zbrani na univerzitetnem odboru ZSJ in republiškem sekretariatu za prosveto in kulturo. Pomenijo pa opozorilo: družba, ki do univerzitetnega študija vzpostavlja tak odnos, si dela medvedjo uslugo.

Sicer pa, vrnimo se k dejstvu. V lanskem šolskem letu so se življenjski stroški študentov naglo dvignili. V skladu s tem sta glavni odbor SZDL in izvršni svet skupščine SRS izdala priporočila, ki so vsebovala predvsem dve temeljni postavki: zahtevo po povečanju števila štipendij in zahtevo po povišanju že podeljenih štipendij oziroma po revalorizaciji v skladu s porastom življenjskih stroškov. Akoži, ki sta bili izvedeni vedno pod pritiskom študentov, delno na osnovi realnih analiz, in usmerjeni tako na republiške štipenditorje (razne sklade in tako dalje) kot na občinske skupščine in gospodarske organizacije, sta dosegli zelo dober odziv na obe temeljni zahtevi. Toda prav ta nagel in (nepričakovan) uspešen odziv dokazuje nasprotno, kot bi hoteli videti nekateri. To, da so se štipendije dvignile za 50 % in več, ne kaže pripravljenosti prizadetih, temveč obratno, nakazuje razmere, ki so vladale v sistemu (če ta sploh obstaja) štipendiranja do takrat. Prav tako pa je bila akcija sama dvorezna. Čeprav je apelirala na to, da ni in ne sme biti kmpanjska, pa je dejansko rodila prav kmpanjskost. Saj je jasno, da je uspeh temeljil na družbeno-politični akciji in politično-družbeni avtoriteti forumov, ki sta jo sprožila, ne pa na zavestnem spoznanju in ukrepanju delovnih organizacij samih. Zato so tudi posledice bile enkratne in bi se dale ohraniti samo skozi ponovno akcijo in ponoven apel, ki pa bo imel nedvomno manjši uspeh. Ne nazadnje tudi zato, ker so se mnoga naša podjetja in ustanove po ekonomski reformi znašla v povsem drugačnem (praviloma: mnogo slabšem ali celo kritičnem) položaju, kjer fondi za raziskovalno delo (če sploh obstajajo), za izobraževanje in štipendiranje pomenijo lahko trenuten izhod iz krize, uporabljeni kot »notranje rezerve«. Da pa je to res le trenuten izhod, ki vodi skozi lažno olajšanje v še hujšo krizo, je jasno skoraj vsem, razen tistim, ki o tem odločajo.

ZAKAJ IN ZA KAJ DAJEMO?

Standard študentov na more in ne sme biti »skrita« rezerva družbe. Verjetno obstoje neizkoriščena oziroma slabo izkoriščena področja na univerzi in pravilno je, da jih poiščemo. Toda glavni problem je v tem, da univerza sama predstavlja neizkoriščeno družbeno rezervo: tu naj bi bil osnovni koren reforme, ki pa se mnogokrat in mnogokje izrojeva v svoje nasprotje, v biokiranje reševanja tega problema. Dokaz:

Teza: Jugoslavija je med prvimi v Evropi po številu slušateljev na univerzah. Antiteza: toda med zadnjimi po številu diplomiranih. Namesto zaključka krilatice: družba ne zmore tega bremena. Epilog: nesposobneži naj zapustijo univerzo.

(Študentje, ki ste nesposobni, javite se!)

Taki zaključki so čista družbeno demagogija. Resnični podatki kažejo drugače: 90 % stanovalcev SN opravlja vse svoje izpitne obveznosti v rednih rokih. Še bolj zgovorni so podatki republiškega sekretariata za raziskovalno delo in visoko šolstvo, po katerih je osip manjši: od 5 %. Pa še tu štipendisti navadno že v naslednjem semestru opravijo študijske dolžnosti in se brž (največkrat križno) vpišejo ter ponovno zaprosijo za štipendijo. Nekaj osipa gre na račun zdravstvenega stanja, nekaj na račun domaših razmer. Ugotovitev je torej na dlani: o osipu pravzaprav ni moč govoriti. Štipendija je tu res družbeni prispevek k študiju (če je podeljena po pravih kriterijih) in rentabilna družbena investicija. Tega se vse premalo zavedamo. Mogoče zato, ker se rezultati kažejo šele čez sedem, osem let; do tam pa naše (kratekovidne) ekspertize navadno ne sežejo.

ZAHTEVA PO INTENZIVIRANJU PROCESOV NA UNIVERZI

SEJA UNIVERZITETNEGA SVETA

Zdi se, da kategorične in pavšalne opredelitve iz časa takoj po reformi dobivajo bolj mesnato vsebino ter doživljajo stvarno in določno uresničitev. Na seji univerzitetnega sveta 5. oktobra je bilo sprejetih precej sklepov, ki utegnejo preokreniti marsikakšno pričakovanje v okviru univerze.

Na dnevni red so bila z vso potrebno odločnostjo postavljena vprašanja osipa študentov v prvih letnikih, špekulacij v zvezi s statutom študenta, materialna vprašanja študentov in problem intenziviranja procesov na univerzi, kot splošna zahteva v situaciji uresničevanja reforme.

Gradivo, ki je bilo dostavljeno članom sveta pred sejo, je v vpisu v prvi letnik pokazalo precej določno sliko. Dejanski vpis je bil že do 1. oktobra (medtem ko vpisi v višje letnike še trajajo) večji, kot so predvidevale prijave. Do 1.8. je bilo prijavljenih na vseh fakultetah 3022 novincev, v prvi letnik pa se jih je vpisalo že doslej 3292. Prav tako je zanimiv podatek (iz letošnjega leta), ki kaže na osip po končanem prvem letniku. Medtem ko se jih je v prvi letnik vpisalo 3292, se jih je v drugi letnik vpisalo le 995. Pričakovati je torej, da bo vpis v drugi letnik naslednje leto tudi precej manjši od številke 3292. Številka vpisov v drugi letnik pa pove še nekaj; namreč to, da se bo prav verjetno do konca novembra precej zvišala — vpisali se bodo namreč še študentje, ki niso opravili izpitov v rednih rokih. Posebno zanimivi so podatki s filozofske fakultete (vpisanih v prvi letnik 711, v drugega 131), z ekonomske (373 — 37), FNT (607 — 140) in FAGG (636 — 88).

Zdi se torej, da so med tistimi 3292 skriti številni študentje, ki pogojev za drugi letnik ne bodo izpolnili in prihodnje leto ponovno prispevali k zastrašujočemu številu novincev. Gradivo posreduje celo natančen izračun, da je namreč 24,3 odstotka letos vpisanih končalo šolanje v preteklih letih.

Svet je razpravljal o sprejemnih izpiti, ki so bili letos prvič uvedeni na FAGG. Prof. Sketl, dekan FAGG, je povedal, da so v prvi letnik sprejeli tudi nekaj kandidatov, ki testne preskušnje niso prestali. Določen poudarek, je rekel prof. Sketl, je treba dati tudi odločnosti za neki študij, ne le formalnim sposobnostim. Ti »svetovalski izpiti« so torej negacija selektivnih izpitov, kot jih imajo na medicinski fakulteti. Dekan medicinske fakultete, prof. Borštnar, je izjavil, da so pri njih letos sprejeli 172 od 407 prijavljenih kandidatov, kar pa je 22 več, kot je bilo predvideno (150). Dekan eko-

nomske fakultete, prof. Mara Bešter, je poudarila nujnost selekcije v zvezi z intenzifikacijo vseh procesov na univerzi, kar je nujna zahteva ekonomske reforme in realna perspektiva družbe. Predsednik UO ZŠJ Franci Pivec je ob tem opozoril na dejstvo, da bo v primeru, če bo univerza odklonila polovico od 7000 abiturientov srednjih šol, druga polovica pritisnila na visoke in višje šole, s čimer situacija ne bo rešena. Obenem pa z ugotovitvijo, da je prvi letnik le selektivnega značaja, ne opravimo ničesar, razen da skrajšamo stvarni študij na tri leta, medtem ko prvo leto le izbiramo. Rektor univerze, prof. inž. Albert Struna je dejal, da se bo vprašanje selekcije moralo reševati v okviru pristojnosti srednje šole. Predsednik univerzitetnega sveta Marko Bulc je zaključil, da je pri prihodnjem vpisu treba bistveno poostri kriterije vpisa (originalna spričevala), stopiti v kontakt z Zavodom za zaposlovanje delavcev in uvesti »svetovalske« izpite kot splošno prakso. Prof. Bešterova je še dodala, da vse izkušnje iz preteklih let kažejo, da študira in se prebija skozi letnike kakšnih 30 odstotkov študentov, ki so intelektualno podpoprečni. Če se bo to nadaljevalo, bo to prej škoda kot korist in je torej selekcijo razumeti tudi kot notranjo rezervo.

Med sklepi, ki jih je sprejel univerzitetni svet, so naslednji:

1. pri vpisu naj se upoštevajo le predhodne prijave, kar naj prepreči špekulacije pri vpisu;

2. s pomočjo psihologov in strokovnjakov s posameznih fakultet naj se formira kolegij, ki naj prouči in pripravi predloge glede »svetovalskih izpitov«;

3. izvrši naj se analiza naknadnega vpisa, ker se s poznim (november) vpisom izgubijo dragoceni tedni rednih predavanj in študija.

Na dnevnem redu je bila nato točka o materialnem stanju študentov (podrobnejši članek o tem objavljamo na 3. strani). Poleg ugotovitev, da je štipendistov med študenti manj kot polovica, da v študentskih domovih stanuje le četrtina vpisanih na univerzo, da mnogi študenti obolevajo za psiho-nevrotičnimi boleznimi, boleznimi prebavil in TBC, je univerzitetni svet poskušal najti tudi odgovor na vprašanje, odkod takšno stanje. Franci Pivec je povedal, da je za zdravstveno stanje študentov odločilno pomanjkanje materialnih sredstev; tako se namesto profilakse prakticira le kurativa. Poudaril je, da bi bilo treba v okviru študentskega naselja organizirati posebno mentalno-higiensko posvetovalnico, dolgo pa je že tudi v načrtu ginekološka posvetovalnica, saj število splavov med študentkami kaže, da je nujno potrebna. Povedal je še,

OSIP GENERACIJE, VPISANE V I. LETNIK LETA 1961/62

Fakultete	Stevilo vpisanih v I. let.		Stevilo vpisanih v II. let.		Stevilo vpisanih v III. let.		Stevilo vpisanih v IV. let.	
	Stev. %	Stev. %	Stev. %	Stev. %	Stev. %	Stev. %	Stev. %	
FF	602	100	186	30,9	105	31,8	133	40,3
PF	192	100	73	38,0	36	22,7	25	18,9
EF	285	100	167	58,6	76	31,0	56	22,8
FNT	460	100	213	46,3	144	35,9	95	23,7
FAGG	364	100	176	48,3	108	31,2	95	27,4
FE	212	100	92	43,4	54	30,9	65	37,7
FS	174	100	137	78,7	71	45,8	66	42,6
MF	336	100	159	47,3	110	32,7	149	44,3
BTF	214	100	155	72,4	115	57,8	111	55,7
Skupaj	2839	100	1358	47,8	819	35,3	795	34,2

da je 71,4 odstotka vseh kreditojemalcev iz delavskih in kmečkih vrst, kar pomeni, da si že tako zapostavljeni študentje nalagajo še breme kredita. To je velika napaka štipendiranja. Dekan medicinske fakultete je potrdil, da so takšne zahteve upravičene, prof. Sketl pa je predlagal, da bi se v študentskem naselju poleg stanovanj uredilo tudi vprašanje redne prehrane — študentje naj ne bi samo obojevali, temveč bili deležni vseh obrokov, vključno zajtrk. Predsednik US Marko Bulc je predlagal, da bi se poslej uredilo kreditiranje študentov preko bank. Sklenili so naslednje: 1. uredi naj se socialno zavarovanje na osnovi statusa študenta, 2. treba je dati prioriteto gradnji stolpnice v študentskem naselju — pred ostalimi univerzitetnimi objekti, 3. pri sprejemanju v študentske domove naj se daje prioriteta študijskemu uspehu — pred ekonomskim faktorjem, 4. sproži naj se vprašanje splošnega kreditiranja študentov v okviru cele države — pri bankah, univerzitetni fond za kreditiranje pa naj služi za regresiranje in se še najprej krepi, 5. štipenditorji naj bodo v stalnem kontaktu s svojimi štipendisti.

Rektor prof. Struna je prebral interpelacijo dekanov fakultet ljubljanske univerze, kot so jo formulirali na sestanku dekanov 28. septembra t.l. Povzeteke te interpelacije bi bil takle: »Dekani ljubljanske univerze so mnenja, da je treba ideje gospodarske reforme, tako kot na področju gospodarstva, odločno in sistematično uresničiti tudi na področju visokega šolstva in znanstveno-raziskovalnega dela. Tako kot za gospodarstvo, je tudi pa znanstveno-raziskovalno delo in visoko šolstvo preteklih let značilen izredno ekstenziven razvoj, ki je povečal število šol, znanstveno-raziskovalnih zavodov in organizacijskih oddelkov, porinil v ozadje kri-

terije kvalitete in jih nadomestil z množičnostjo, ekstenzivnostjo in verbalizmom... Pomesti je treba s posamezniki, ki so prišli na univerzo zaradi potreb, ne pa zaradi svojih sposobnosti... prav tako pa odpraviti vse tiste šole in raziskovalne zavode, ki po sestavu svojega učnega in raziskovalnega kadra objektivno niso dorasli nalogam, ki bi jih morali opravljati. Vsi visokošolski zavodi ter znanstvene institucije so poklicane, da se v tem smislu trezno in objektivno ter s polno odgovornostjo lotijo sistematične analize sedanjega stanja in postavijo glede visokega šolstva in znanstveno-raziskovalnega dela nov koncept ter ga predložijo skupščini SRS...«

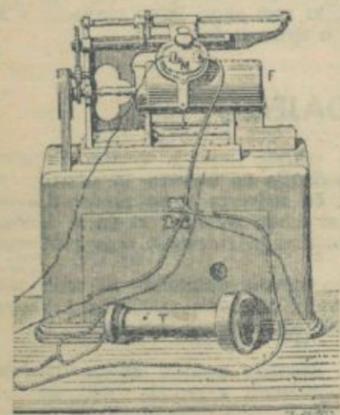
Prof. Bojan Kraut s fakultete za strojništvo je nato prikazal stanje, v kakršnem se nahaja trenutno ta fakulteta. Od vseh fakultet ima najmanjšo dotacijo na študenta, kadrovske je prešibka (na profesorja 23 študentov, na asistenta 26), glede prostorov pa je prav v kritičnem položaju.

Marko Bulc je v zaključku dejal, da je naloga univerzitetnega sveta, da popravi sedanje stanje, ko se namesto ene predava na 10 različnih fakultetah 10 enakih matematik, 10 kemij, ko se inštituti, ki so brezglavo nastajali v času ekstenzivne in kratkovidne politike duplirajo, ko je sistem nagrajevanja po fakultetah prilagojen samo na pedagoško delo (največji odstotek za osebne dohodke), ko se fakultete glede vprašanja prostorov in kadrov zapirajo vase, namesto da bi bilo obratno.

To je prispevek univerze k izvajanju gospodarske reforme, prispevek v smislu intenziviranja procesov na univerzi. Intenzifikacija pa lahko le koristi.

D. R.

TRIBUNA — IZDAJA UO ZŠJ — UREDNIŠTVO IN UPRAVA TRG REVOLUCIJE 1/II — TELEFON 21-280 — TEKOČI RAČUN 600-14-608-72 — LETNA NAROČNINA 1000 DINARJEV, POSAMEZEN IZVOD 40 DINARJEV — ROKOPISOV IN FOTOGRAFIJ NE VRACAMO — TISKA ČP DELO, LJUBLJANA, TOMSICEVA 1, TELEFON 23-522 — POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

UREDNIŠKI ODBOR:
FRANCE ANZEL (TEHNIČNI UREDNIK)
RASTKO MOČNIK (ODGOVORNI UREDNIK)
MILAN PINTAR
DIMITRIJ RUPEL

OST TEDNA

Studentu Z. J. je z absolventskim stažem potekel tudi čas bivanja v Akademskem kolegiju. V soboto, 2. septembra, ga je opozoril kolega, da se bo verjetno moral izseliti; zato se je šel študent Z. informirati k upravniku kolegija. Medtem ko je bil sam pri upravniku, pa je po pripovedovanju kolegov ekonom odstranil iz sobe njegovo posteljo in osebne stvari. Zanimivo, da tistega dne študent Z. še ni dobil izselitvenega lista.

Ker pa je bilo ekonomovo ravnanje več ko nazorno, si je študent Z. začel iskati drugo bivališče. Za ta čas se je zgovoril s prijateljem v kolegiju, da lahko pusti svojo prtljago v njegovi sobi. Ko pa je v torek, 5. sept., prišel po svoje stvari, da bi jih preselil, so mu pojasnili, da sta že navsezgodaj upravnik in ekonom kolegija osebno zmetala vse njegove stvari iz sobe in jih odnesla neznanu kam. Študent Z. je tekel k upravniku, kjer pa razen nenavadnih slovenskih besed, »ki jih ni razumele«, ni slišal nobene informacije. Šele naslednjega dne mu je uspelo zvedeti, kje so njegove stvari, prav tako je šele tega dne dobil izselitveni list.

Zdi se, kot da nekateri posamezniki nezmožnost občevarjanja z ljudmi nadomeščajo z nazornejšimi ukrepi. Vračamo se v Krapino!

Univerzitetni svet in univerzitetna uprava sta na skupni seji dne 5. oktobra sklenila, da se zaradi reduciranja štipendij ob začetku izvajanja gospodarske reforme objavi sledeči poziv vsem delovnim organizacijam in družbeno političnim skupnostim.

DELOVNIM ORGANIZACIJAM IN DRUŽBENO — POLITIČNIM SKUPNOSTIM SR SLOVENIJE

Gospodarska reforma, katere cilj je s strokovnejšim, vestnejšim in odgovornejšim delom znatno povečati proizvodnost ter se tako aktivneje vključiti v mednarodno delitev dela in povišati življenjski standard delovnih ljudi, zahteva predvsem nadaljnji kvaliteten dvig naše gospodarske dejavnosti, v zvezi s tem pa tudi ustrezne visokokvalificirane kadre na vseh področjih dejavnosti.

Reformna prizadevanja tedaj ne smejo biti usmerjena na trenutno in kampanjsko reševanje dnevnih in občasnih problemov, temveč morajo biti splošna, temeljita in trajna. V teh prizadevanjih pa pomenijo kadri najbolj dolgoročno, obenem pa tudi najbolj temeljno investicijo in tako osnovo za realizacijo reforme. Nasprotno pomeni tak ukrep, ki je naperjen zoper skrb za kadre, tudi ukrep, ki je naravnost naperjen proti reformi.

Nezadostna skrb za nove visokokvalificirane kadre ali celo zmanjševanje dosedanjih prizadevanj za šolanje teh kadrov se bo usodno maščevala čez nekaj let, ko bodo po prvih rezultatih reforme ti kadri najbolj potrebni. Na drugi strani pa bo intenzivnejše gospodarjenje nujno in prav kmalu zahtevalo povsem drugačno kadrovsko strukturo.

Zaradi tega ne smejo delovne organizacije in družbeno-politične skupnosti v trenutnih težavah reducirati štipendij, ker bi to pomenilo skrajno nenačrtno reševanje. Prav ta položaj narekuje, da delovne organizacije in družbeno-politične skupnosti ob analizi sedanje situacije in ugotovljenem nadaljnjem razvoju še bolj skrbijo za kadrovsko strukturo, ustrezno razvoju, s tem da povečajo število štipendij in da dosedanje štipendije materialnim potrebam študentov primerno zvišajo. Pri tem naj dobe štipendije res sposobni in perspektivni študentje, štipenditorji pa morajo stalno spremljati delo štipendistov ter primerno ukrepati, če ti ne izpolnjujejo svojih študijskih dolžnosti.

Le takšno in takojšnje ukrepanje bo pomenilo, poleg siceršnjih obveznosti do šolstva, primarno izpolnjevanje gospodarske reforme.

REKTOR UNIVERZE V LJUBLJANI: prof. inž. Albert Struna
PREDSEDNIK UNIV. SVETA: inž. Marko Bulc

MAR UNIVERZA RES (SPET) POSTAJA PRIVILEGIJ?

Nadaljevanje s 1. strani

Kriteriji podeljevanja štipendij so v nekaterih podjetjih in ustanovah še vedno precej familiarni. V perspektivnih analizah kadra skoraj vedno najdejo mesto bližnji »znanci« vodilnih uslužbencev in malokdaj ostali, ali pa imajo prvi vsaj prioritete. Celotne analize same so včasih prilagojene »obstoječim možnostim«. Tam pa, kjer je družbena kritika ali objektivnost situacije že prerasla ozki ambientu familiarnosti in tesnih »medčloveških odnosov« (roka roko umiva), so do nedavnega prevladovali trije kriteriji: socialno stanje, udeležba (lastna, staršev ali celo sorodstva) in NOB in učni uspeh. Navadno tudi v tem vrstnem redu. Šele v zadnjem času ugotovljamo, da se poudarek in odločujoče dejstvo premika in sell proti postavki »študijski uspeh«. Ne le pri (republiških) štipendijskih skladih, ki kot prvi pogoj zahtevajo določeno povprečno oceno (republiški sekretariat 3, sklad Borisa Kidriča 4), temveč tudi pri kriterijih za sprejem v študentske domove postaja primaren učni uspeh. Vsekakor je to napredek, čeprav menim, da jedro problema ni tam. Študijski uspeh ne sme biti predpostavka, temveč cilj štipendiranja. To pa pomeni, da naloga štipenditorja ni opravljena s tem, da štipendijo podeli, temveč se tu praktično šele začne. Eden najlažjih, toda zelo uspešen način je prenašanje teže štipendije iz fiksne v variabilno, stimulativno postavko. Primer: na republiškem sekretariatu so ugotovili, da se je odnos štipendistov do učnega uspeha vidno spremenil, odkar so uvedli »stimulativni dodatek«, ki ga obračunavajo po posebni tabeli: za vsako desetinko povprečne ocene nad 3, dobi štipendist 250 din (iz dodatnih sredstev za revalorizacijo, ki jih mislijo v celoti prenesti na stimulativni del štipendije, bodo v letošnjem letu to postavko podvojili).

ŠTIPENDIJE ALI POSOJILA?

Študentska posojila so v svojem najglobljem bistvu krivična: ne le, da ob določenem številu štipendij predstavljajo diskriminacijo, temveč pomenijo tudi razkrojavanje. Po končanem študiju je startna osnova štipendistov povsem drugačna od tistih, ki morajo vračati posojilo. Si stem posojil je upravičen in pravičen

tam, kjer pomeni dohodek nad zneskom, potrebnim za družbeno (beri: študentsko) eksistenco, torej dejansko luksuz (za avto itd. kot na Švedskem), ne pomeni pa same osnove. Kadar pomeni osnovo, tedaj pomeni ne le priznavanje obstoječega in obnavljanje statusa quo družbene diferenciacije temveč njeno poglobljanje. Prav v tem pa je ironija. Najsi bodo študentska posojila še tako stimulativna, zaradi svojega skritega bistva predstavljajo slepi tir družbene vzgoje. Vsako izpopolnjevanje pogojev in prilagajanje novim razmeram, vsako izboljšavanje predstavlja torej svoje nasprotje; predstavlja ohranjanje in podaljševanje oblike družbene pomoči, ki v zadnji konsekvenci pomeni razkrojavanje družbe. Zato je povsem jasno, da študentska posojila pomenijo in morajo pomeniti samo trenuten izhod iz krize, ne pa perspektivo, na katero bi se morala orientirati študentska organizacija.

KAJ POMENIJO ŠTEVILKE?

Republiški sekretariat je v lanskem šolskem letu razpisal 108 novih štipendij, podelil pa (na pobudo že omenjenih priporočil) 146; na ta način se je število štipendistov sekretariata močno zvišalo — nad 300, in razumljivo je, da je ta akcija rodila posledice že prihodnje leto. Letos je sekretariat razpisal le še 66 novih štipendij, kar ustreza številu absolventov. (Kljub temu pa so razmere večine ostalih proslincev take, da jih komisija ni mogla enostavno odbiti, temveč jih je sprejela pogojno: prihodnje leto jih bo štipendirala iz sredstev, ki jih bo odtegnila absolventom — tem bo skrajšala štipendiranje — letos pa iz dodatnih sredstev v višini 5 milijonov, če jih bo odobrila skupščina SRS.)

Podobno je s skladom B. Kidriča. Ta sicer ni zmanjšati števila štipendistov (točnih podatkov še ni, ker štipendije še niso podeljene, toda verjetno bo ostal na lanskem nivoju, to je okoli 85), pač pa zaradi izredno slabe finančne situacije ne bo zmožen izvesti revalorizacije štipendij. Situacija obeh republiških skladov torej ni tragična. Pozitivno je zlasti dvoje. Med štipendisti republiškega sekretariata je največji del iz prvih letnikov in iz družbene sredine, ki ji univerza postaja čedalje težje dostopna. Podatki: 85,7 odstotka slušateljev je iz prvih dveh letni-

kov, le 35 odstotkov iz večjih mestnih središč, povprečna ocena 3,93 (podatki se nanašajo samo na skupino 63 proslincev, ki so »pogojno sprejeti«). In drugo, ob vsaki družbeni akciji za dvig študentskega standarda, izpeljani »od zgoraj«, se ustanove in podjetja najprej sklicujejo na centralne štipendijske sklade.

Kljub vsemu pa se moramo zavedati, da ti skladi problema v celoti ne le morejo reševati, temveč — če ostane samo pri tem — pomenijo družbeno krodiljo solzo. 385 štipendistov predstavlja peščico privilegiranih, ki jih reforma ni bistveno prizadela. Pa ostali?

Letos se je pred vrati univerze znašla najštevilnejša povojna generacija. Pritiska ni mogoče blokirati, pa tudi preusmeriti ga ne bo lahko. To pa pomeni samo nekaj: če se bo proces, ki ga izražajo številke na začetku zapisa, nadaljeval, bo univerza zaprta čedalje večjemu krogu ljudi. Zaostajanje in nezadostnost štipendij pomeni omejevanje inteligence na njeno lastno regeneracijo. Platonova teorija države in družbene elite se bo tako uresničila.

Seveda številke niso absolutne: prvič zajemajo le določeno obdobje in drugič se nanašajo samo na Delo; nedvomno pa so pokazatelj simptomatičnega procesa, ki v letošnjem letu grozi in ogroža. Reforma je celotni proces razgalila in ga zdaj postavlja na dnevni red.

Upor proti obstoječemu (ali za marsikoga grozečemu) stanju se nikakor ne sme sprevreči samo v akcijo za več štipendij in večje štipendije, temveč za višjo kvaliteto štipendiranja. To je pogoj, da bo štipendija res predstavljala rentabilno družbeno naložbo, ne pa (neupravičeno) družbeno potrošnjo.

Štipendija ne sme biti cilj, temveč naj predstavlja sredstvo za doseg boljšega učnega uspeha, prispevek družbe k individualnemu naporu. Šele ta vrata pomenijo izhod, kajti zaostrevanje študijskih kriterijev ne bo več predstavljalo grobega nasilja nasproti tistim, ki so primorani boriti se za predpostavko, za samo možnost, biti študent.

Sicer pa, teoretično nam je jasno. Stvar družbe pa je, da odgovori.

Milan Pintar

RACIONALIZACIJA UNIVERZITETNE ADMINISTRACIJE

Članek, ki ga objavljamo, je prispevek glavnega tajnika univerze, tovariša Ede Grgiča, za razpravo, Univerza 1965-66, ki jo je organiziralo uredništvo Tribune za okroglo mizo. Tov. Grgič je bil v času diskusije osebno zadržan, zato nam je kasneje poslal svoj prispevek k razpravi. Misli, ki jih je izpovedal, sodijo k diskusiji, objavljeni v prejšnji številki, obenem pa pomenijo že tudi izhod iz nje: univerzitetna administracija zaradi svoje okostenosti ponekod že ustvarja konflikte v odnosu do hitrejšega utripa življenja, zato predstavlja ne le neracionalno trošenje sredstev, temveč tudi oviro na poti v racionalizacijo.

Uredništvo

Predvsem ta problem ne obstaja le na univerzi, niti ne samo pri nas. S problemom racionalizacije administracije se ukvarjajo v vseh modernih državah. Reforma nas sili, da se tega problema takoj energično lotimo; zaradi naše ureditve ima seveda svoje posebnosti.

Kot drugod, je tudi pri nas organizacija administracije in njena tehnika zastarala za razvojem tehnologije in produkcije nasploh in kompliciranih odnosov, ki

jih ustvarja moderno gospodarstvo. Naš prejšnji sistem vođenega gospodarstva je terjal množico administrativnih opravil, zato smo morali strokovno nekvalificirane kadre namestiti v administracijo, kjer so se pričeli enostavnejšim opravilom in ostali v administraciji po večini še naprej.

Sistem samoupravljanja pa postavlja administraciji povsem drugačne naloge. Gre za strokovno obdelavo določenih vprašanj, sestavljanje analiz, spremljanje razvoja na posameznih področjih in pravočasno opažanje problemov. Vsa ta vprašanja je treba predočiti organom upravljanja, da lahko ti pravilno odločajo, nato pa skrbeti, da se sklepi in smernice teh organov izvršujejo. Takšni vsebini dela pa ne morejo biti kos kadri, ki znajo le prepisovati na stroj in poznajo štiri osnovne računске operacije, oziroma vedo le izpolnjevati obrazce z več ali manj kolonami. To delo zahteva ljudi, ki določeno področje dobro poznajo.

Ze pred dvema letoma je inštitut za javno upravo pri pravni fakulteti izdelal obširno študijo o reorganizaciji oziroma racionalizaciji fakultetnih in univerzitetne administracije. Tajništvo univerze pa je v začetku leta naredilo analizo dela tega tajništva in tajništva fakultet. Po registriranju vseh opravil so se dejavnosti, ki ob-

delujejo sorodna vprašanja, strnile in tako smo dobili delovna mesta s točnim opisom dela. Te smo nato po vsebini dela porazdelili na enote in tako ustvarili sistemizacijo.

Delovna mesta pa so zasedena s kadri, ki so pač že bili na tajništvih, zato je naslednja naloga, da jih zasedejo kadri, ki strokovno ustrezajo nalogam. V poslovanju moramo uvesti, kjerkoli je mogoče, sistem kartotek ter centralizirati vse tiste službe, ki se lahko enotno vršijo (strojepisnica, knjiženje itd.). Le v velikih birojih se namreč izplača moderna tehnična oprema in je le v večjih organizacijskih enotah možno organizirati delo tako, da so delovna mesta polno izkoriščena, ker je dela dovolj, v manjših enotah pa je delo neenakomerno in gre dosti delovnega časa v izgubo.

Gospodarska reforma nam tedaj narekuje, da se lotimo problema, ki nas je dolga leta moril, da torej boljše, strokovnejše in ažurnejše opravljamo delo in to celo z nekaj manj uslužbenci, ne pa da ga rešujemo tako, da odpustimo telefonista, njegovo delo pa naprtimo visokokvalificiranemu delavcu in nato trdimo, da smo našli »notranje rezerve« in nas reforma zato več ne briga.

Edo Grgič

BEDA NEZAKONSKIH OTROK

V letošnji 9. številki Naše žene beremo vrsto pošastnih podatkov o materialnem položaju nezakon- skih otrok in otrok iz razvezanih zakonov v Sloveniji. Te neverjetne, pa kruto resnične številke povzemo v celoti: za nezakonske otroke znaša povprečna mesečna preživnina 4300 dinarjev (najnižja 2000, najvišja 18.000); otroci iz razvezanih zakonov dobijo povprečno 7500 dinarjev (najmanj 2000 in največ 20.000 dinarjev); 45 % nezakon- skih otrok in 25 % otrok iz razvezanih zakonov dobiva manj kot 3000 dinarjev na mesec. Tri četrtine nezakon- skih otrok in skoraj polovica otrok iz razvezanih zakonov dobiva največ 5000 dinarjev na mesec. Kaj delajo sodišča in po kakšnem ključu določajo preživnino? Tako nekako se sprašuje članek in tako se vpraša vsakdo, ko prebere članek. Kaj delajo organi socialnega varstva? Iz članka zve- mo, da zbirajo podatke o življenjskih razmerah staršev in da bi to morali delati skrbneje. Zdi se, da zahtevamo od teh organov zelo malo, če je to res vsa njihova naloga.

Pa vendar — tudi zgornji vprašanja sta pomislila! Saj sprašujemo samo, kako sodišča odločajo o individualnih pravicah in dolžnostih občanov in kako socialni organi rešujejo individualne probleme. Seveda: vsakdo ravna po svobodni volji in na lastno odgovornost!

Toda — iz te svobode in odgovornosti se porajajo podhranjeni otroci; iz te svobode in odgovornosti se porajajo nečloveški odnosi, ki jih moramo potem reševati v temelju pravnih postav. Kje in kdaj smo zgrešili iskreno komunikacijo in tovarštvo med ljudmi, ki nista potrebovala še posebnega pravno-oblastnega jamstva?

Četudi lahko vsakega nezakon- skega otroka kvalificiramo kot posledico nehumanit in zastrupljenih odnosov med človekoma, so nezakon- ski otroci nehumani odnosi med ljudmi — torej družbeno zlo. Zatorej je družbena skupnost dolžna ukrepati za izboljšanje položaja nezakon- skih otrok.

Prvič: abstraktno pojmovana družbena skupnost je zainteresirana za svoje zdravje in zdrav naraščaj; številke na začetku pa dajejo sklepati na vse kaj drugega, kot na zdravje otrok.

Drugič: konkretno pojmovano družbo ustvarjamo in vzdržujemo ljudje v medsebojnih odnosih, vsak posameznik skupaj z vsemi. Torej tudi jaz, tudi ti vzdržujeva to družbo, ki omogoča nehumane odnose; torej sva oba odgovorna za pojav nezakon- skih otrok, torej je družba odgovorna za svoje lastno zlo in ga je dolžna odpraviti.

In če že ne moremo odpraviti razvez in nezakon- skih otrok, bi lahko odpravili — pri tem standardu, ki smo nanj tako ponosni — vsaj bedo.

r. m.

NAŠ RAZGOVOR

ODGOVARJA:
Dr. DUŠAN PIRJEVEC

Danes razpravljati o dogodkih minulega leta in še leta pred njim, posebej še, če bi govorili o vseh detajlih, ne bi imelo nobenega smisla, ker bi o gorečnosti za nekatero posebno napete situacije pozabili na celotno sliko, na kompleksnost dogodkov in spremembo v preteklih dveh letih. Naše vprašanje je torej ambicioznejše: kako danes (ko se je napeto vzdušje poleglo) ocenjujete te dogodke, kakšen korak je bil storjen v okviru kompleksnosti nekega razvoja?

Če sodim po otipljivih dejstvih, ki jih vsak dan srečujem v tistem prostoru, ki mi pravimo »naše kulturno življenje«, moram najprej priznati, da je moja misel ob tem zelo temna. Vidim namreč očitna znamenja zelo shizme in polarizacije, ki pomenita popolno pretiravanje dialoga med stališči, če bi se v preteklih dveh letih konfrontirala — in bistvena značilnost je polarizacije je skoraj popolna »izločitev« nasprotikov. Na podlagi posebne logike, ki je tukaj ne morem posebej opisovati in ki je med drugim tudi posledica tradicionalnih »pomankljivosti« slovenske družbe, se je zgodilo, oziroma, se je moralo zgoditi, da so v tem prostoru posamezna središča doživela svojevrsno favoriziranje in tako so po višji volji postala nosilci in izvajalci nekakšne realne moči. Mislim, da danes prevladujejo in svojo prevlado tudi »izvajajo«, da naš kulturni prostor s svojo heteronomno izjemnostjo obvladuje in trdo prekrivajo tista stališča, ki so zastarela, konformna, tradicionalistična, in ki hkrati uveljavljajo sedanjim razmeram v svetu docela neustrezno predstavo o ustroju in smislu naše nacionalne skupnosti; skratka, menim, da je prevladalo to, kar je z ozirom na sodobni svet že preteklost — in temu se kaj rado pridružuje to, kar je netalentirano in nerodovitno. Mislim, da je polozaj resen. Zrak je ves gost od neplodne muke neizrečenega... Hkrati pa upam, da so se v preteklih dogodkih vsaj na trenutke razkrili nekateri temeljni problemi našega časa in prostora — in če so res temeljni, bodo kljub vsemu ostali vir novih pobud in novih rešitev.

Ko danes izrekamo besedo »art pour l'art«, se nam zdi, da z njo opredeljujemo posebno vrsto umetnosti, ki je brez cene, ki ne zasluži niti pozornosti, kaj šele analize. Thé-

ophile Gautier, ki je prvi uporabil izraz »umetnost zaradi umetnosti«, pa menda ni pričakoval, da bodo njegovi nasledniki to njegovo idejo uporabljali za psouko in za politične diskvalifikacije. Kajti njegove pesmi so vse prej kot neangažirane, če angažirano umetnost zaradi umetnosti, pa menda ni pričakoval. Zanima nas torej, kaj menite o čistem larpularizmu, de sploh obstaja. Ali mislite, da se danes pojavljajo takšne težnje v slovenski literaturi?

O vprašanju larpularizma bi načelno ne mogel povedati nič, česar ni povedal že stari Plehanov v svoji razpravi »Umetnost in družbeno življenje«.

Iz statistike vpisov v prvi letnik filozofske fakultete je razvidno, da je mnogo novincev vpisalo prav svetovno književnost in literarno teorijo. Kol profesor na tem oddeku se prav gotovo vprašujete, kaj je varoč

lotikemu zanimanju za vašo stroko. Ali mislite, da doživlja komparativistika dandanašnji renesanso; če jo, zakaj? Ali menite, da ima oddelek zadostne kapacitete, da sprejme študente, ki iz leta v leto naraščajo?

Komparativistika in vse ostale literarne vede so danes v krizi in kjer ta kriza ne vodi v trmasto ohranjanje starega, marveč silni k iskanju novega, tam so morda napovedi nekakšne obnove. O razlogih za tako »množičen« vpis na naš oddelek bo mogoče zanesljivo soditi šele po delovnih rezultatih. Za zdaj lahko postavim samo domnevo: mor-

da gre za dejstvo, da je v zadnjem času v našem kulturnem življenju doblj nadvse pomembno mesto ravno spor o sodobni umetnosti in še posebej o sodobni in domači literaturi. Morda ima ta spor globlji pomen in morda tudi v tem primeru deluje tista posebna logika slovenskega kulturnega življenja, ki je delovala že v znani Erkarški pravdi za časa Prešerna... Glede kapacitet našega oddelka pa tole: o tem v tem trenutku še ni mogoče konkretnije govoriti, razen seveda o vprašanju denarja in deviz (nabava knjig). To so pa, kot veste, meta-fizična vprašanja.

Zanimivo je, da v vseh vzhodnih (socialističnih) državah prihaja do notranjega sproščanja. Mar to pomeni, da se enotna družbena angažiranost (umikacija družbenega stremjenja) razbija? Kako bo to po vašem mnenju vplivalo na konstelacijo sil v svetu (hitrost ekonomskega razvoja itd.)?

Ali se vam ne zdi, da gre tu za tako pomembna in usodna vprašanja in inovacije, da o njih res ni mogoče razpravljati v okviru omejenega prostora kratkega intervjuja?

Kljub temu, da so stremjenja družb bistveno različna, vendar teži ves svet (ali vsaj pretežna večina) k integraciji in koekzistenci. Kako v tem odnosu ocenjujete modernost filozofije in njene ugotovitve, da človek predstavlja človeku pekel (Sartre)?

Na to vprašanje ne morem odgovoriti, ker bi bilo treba ugotoviti najprej, kaj navedena Sartrova ugotovitev v kontekstu sodobne filozofije sploh pomeni, potem pa bi vi morate vprašanje drugače zastaviti.

In da se vrnemo nazaj: poleg interesa za svetovno književnost opažamo nenavaden interes tudi za filozofijo. Mar to pomeni, da do ideičnih premikov prihaja tudi pri nas? Kako bi jih označili?

Gotovo: do »določenih« premikov prihaja tudi pri nas in zlasti pri nas. A tudi o pomenu »nenavadnega« interesa za filozofijo bo mogoče soditi šele na podlagi delovnih rezultatov in je zato tudi tukaj možno postaviti samo domnevo: morda čutilo mlade generacije, da je tista predstava o svetu, ki jim jo ponujata naše vsakdanje javno življenje in šola, takšna, da jim onemogoča plodno integracijo v realno dogajanje. Morda jim je svet postal do tiste mere nedostopen in neprosoben, da čutilo v sebi hroščino dezorientacije. Tehnično računarsko obvladanje sveta jim očitno ne zadošča več. Morda bi bilo možno prav ob tem in ob vašem tretjem vprašanju nadaljevati pogovor o tistih zadevah, ki jih omenja zadnji stavek odgovora na vaše prvo vprašanje.

France Anžel, Déesorez 1962

OBVESO

Univerzitetni odbor Zg revolucije 1-1, soba 56, vpisuje oba študenta abonmaja v Drami. Cene so 50 % nižje.

GLEDALIŠKI JUBILEJ FRANCETA PRESETNIKA

Prejšnji petek je z vloge Jake Boltežarja, direktorja Odmeta, v igrokazu Mire Miheličeve *Ura naših dni* praznoval jubilej France Presetnik tridesetletnico svojega gledališkega dela. — Zakaj je moral praznovati ravno s tem, ne pa s katerim drugim tekstom, ni jasno; ravno tako se je mogoče po namenu tega preprostega dramaturškega spakovanja, nevednosti in popolne pisateljske nezainteresiranosti za problematiko pričujočega, torej sodobnega zgodovinskega prostora in časa samo sprešavati, odgovoriti pa si na to vprašanje ob tej pretresljivo posrečeni sintezi vseh mogočih pisateljskih nesposobnosti nikakor ni mogoče, pa naj nam ime in slava avtorice še tako govorita, da bi to moralo biti — ne samo mogoče, ampak tudi — potrebno; pa žal ni. Ker se podpisani iskreno zaveda, da smo vsi ujeti v meje nekaj splošnih možnosti in nemogućnosti, ambicij in moči, da torej vsakdo lahko naredi samo to, kar more in sme, ker absolutne svobode ni, in da je potem tudi docela absurdno pričakovati, da bi bilo mogoče komu prepovedati pisanje dram, pa se vendarle sprašujem (dino!) po načelnem stališču tistih gledaliških strokovnjakov, ki so dovolili, da se je ta globoko nerazumni, od sile dolgočasn in zelo neduhoviti dramski stvar o neki *Uri naših dni* tako demagoško vsilil ravno tistemu gledališču, ki se je do zdaj ob vsaki priložnosti sličevalo na svojo sodobnost in modernost, ali vsaj na željo po podobnem. — No, mogoče se sploh ni vsilil in mogoče ti strokovnjaki še vedno resno mislijo in je vse skupaj samo razumljivi grupni nesporazum, kakršnemu se nihče ne more docela izogniti. Naj bo tako ali drugače: mislim le, da bi se bili tudi ti strokovnjaki dolžni po predstavi prikonati občinstvu ter tako nedvoumno opozoriti na svojo soudeležbo pri celi stvari in — če že drugače — izpričati vsaj svojo solidarnost s igralci, ki so se (najbrž) po njihovi službeni direktivi (najbrž) cel mesec pošteno mučili s predstavo, ki bi lahko v istem času opravili precej bolj pametnih in koristnih reči, v teatru in zunaj njega. Tako pa: nič. O tem ničtu sta svoje povedala že Vasja Predan in Josip Vidmar. Nima smisla, da bi se ponavljali. To naše bivanje prinaša s seboj pač pomembnejše stvari, o katerih je potrebno govoriti. Se tako nam bo na koncu — pred smrtjo — zmanjkalo časa. Zato pustimo ob strani vse tiste intimne občutke jeze, ki jih je v nas vzbudila predstava, in vso listo žalost za izgubljenim časom, ki je po koncu ostala v nas, ob strani pustimo celo Alfredda Jarryja in njegovega *Kralja Ubuja* in prvo repliko tega dramskega teksta, ki bi jo tu bilo spet najbolj prav citirati, in prav tako pustimo ob strani režiserja Mileta Koruna, ki je tu docela izničil teater (in v njegov teater smo do zdaj vsi bolj ali manj verjeli, ob Behanovem *Talcu*, Albeejevi *Virginiji Woolfovi*, Shakespearevem *Kralju Learu* itn.). Zapisemo lahko le preprosto (normativno) kritično dejstvo, da tako slabega gledališča v Drami že dolgo nismo videli, in da potem seveda ne moremo imeti nobene posebne volje, da bi se temeljite ukvarjali z njim.

Gledališče funkcionira kot organizem, le težko kot posamezna predstava. O gledališču je mogoče govoriti kot o sezoni, ki je sinteza ali ciklus posameznih razmerij do sveta, inkarniranih v posameznih predstavah. Gledališče je torej celota, sestavljena iz desetih predstav; in vsaka od teh predstav pozna svoj skupni imenovalec, resnica, ki jo hoče gledališče izpovedati, ima v njem svoje bistvo. Če tega skupnega imenovalca ni, ni gledališča. Je samo ekleticizem, naključje, bluf v enovitosti z vsem tistim, čemur je potrebno postavljati ustvarjalnost in službo, resnica in zgodovina pa sta pankrta, rojena iz tega blufa. In ker nam gre tudi za kontekst, za »celovitost

odnosov«, smo dolžni sporočiti, da smo zgoraj omenjeno predstavo videli, da pa o njej ne želimo razpravljati, dokler ne spoznamo celote, katere delež je. No, kljub temu dvomimo, da nam bo treba še kdaj govoriti o njej. Zgodovine namreč ni tako lahko prelistati.

Če bi šlo samo za »Antona, neko svetega«, kamor je ta nesrečni teater postavljen, bi bile stvari na moč preproste. Ta »Antone živi tako ali tako samo v glavi naše avtorice in se nas ostalih torej komaj lahko kaj tiče. Ampak s to predstavo se je izteklo trideset let prisotnosti *Franceta Presetnika* v slovenskem gledališču: v predvojni Drami, v partizanskem, mariborskem, ljubljanskem mestnem teatru in končno spet v Drami Slovenskega narodnega gledališča. To pa ni nepomembna stvar. Tem tridesetletjem se ni mogoče izmakniti. Zato tudi nikakor ni glavno, kje in s katerim tekstom so se ta leta dopolnila, pač pa je važna tista neposredna igralska vsebina, ki jih je in ki jih še napoljuje, tista izpovedna sila, ki jih je onemogočila in v kateri je lep kos zgodovine: njene moči in nenavsezadnje tudi tragike, ki jo je ta zgodovina rodila. Prav zato tudi ne morem razumeti, zakaj se je igravec, kakršen je France Presetnik, za svoj jubilej spustil v tako ničvreden tekst, kot je *Ura naših dni* Mire Miheličeve. S tem je sicer potrdil tisto igralsko stisko, ki ga je z redkimi izjemami spremljala vse od začetka njegove gledališke poti, stisko, ki je onemogočala pravnjo inkarnacijo stila in volje, ki ju ta igralec biva, onemogočala, ker preprosto ni dobil vloge, ki bi jo lahko bival tudi na odru; potrdil, ker tudi Jake Boltežar, direktor Odmeta, ni prava vloga, da bi skozi njega mogel izpovedati svoje specifične razmerje do sveta; potrdil, ker to stisko, ne pa presejal. V tej absurdni doledosti je, tako mislim, bistvo tiste tragične igralske usode, ki jo France Presetnik doživlja že trideset let in ki jo je z redkimi izjemami preobrnil na glavo, se zares uresničil in s tem izkričal tisto, kar ga je skozi teh trideset let držalo pokonci, ta pogum, ki je hkrati veliko samozaupanje in obupana, tragična resignacija: svet je tisti, ki postavlja meje in človek se lahko dosledno uresničuje dinole znotraj njih; prebijati je te meje komaj mogoče — in če jih je že mogoče, bo igravec komaj kdaj tisti, ki bo vzel razbijanje sčela na svoja ramena; igravec bo samo zavrpe transformacije danosti, bo njen nepogrešljivi sodelavec, akterji in dejanski presegovalci pa bojo drugi, režiserji, dramaturgi in direktorji.

Ni najbrž naključje, da se je teh trideset Presetnikovih gledaliških let izpolnjevalo z redkimi izjemami in takšnih zunanjih razmerah, ki so se žame po sebi na ves glas opravičevala igravca, če se ta ni mogel res do kraja izpovedati in uresničiti. Bodisi v predvojni Drami, kjer je bil obsojen na statiranje in samo na majhne vloge (npr. Monteg v *Romeu in Juliji*), bodisi v partizanskem gledališču, ki je — kakor je znano — delovalo v zavetju jurišev in je bilo brez sicer najosnovnejših delovnih pogojev, navezano edinole na entuziazem in dobro voljo, ne da bi seveda smel izgubiti vero vase; bodisi po vojni, ko je pomagal pri ponovnem rojstvu mariborskega in ljubljanskega mestnega gledališča — vedno sredi razumljivih objektivnih organizacijskih težav, napol proselitelj in kulturniški organizator, napol avtohtoni izpovedovalec; in vedno je bilo umetništvo tisto, ki se je moralo podrejati odločilnejšim zunanjim pogojem, težavam in zaprekam, ne da bi moglo zaživetiti tako, kot bi to terjala njegova intima človeška volja in igralska potreba, ali drugače rečeno: umetniška izpovedna nuja. —

Prebiram seznam Presetnikovih vlog, odigranih v minulih tridesetih letih. Koliko je v njih

izvirnih slovenskih tekstov in koliko je med njimi takšnih besedil, ki si jih bo komaj še kdo upal omeniti! Mi sicer še vedno živimo v prepričanju, da bojo slovenski teater rešile izvirne slovenske drame. France Presetnik to prepričanje potrjuje z lastnim življenjem. Medtem pa držijo slovensko gledališče skoro praviloma pokonci tuji teksti.

Nikakor nočem zanikavati Presetnikovega prepričanja. Dejstva pa kažejo, kakšen majhen delež zavzemajo slovenska dramska besedila v repertoarjih naših gledališč. Dejstva tudi kažejo, da marsikateri dober slovenski tekst še ni doživel svoje avtentične uprizoritve. Kot da nam je zgodovina samo okamenel hobbij in kot da živimo le od danes do jutri, čeprav nekateri trdijo, da so Slovence naredili za narod pesniki, ko že družbe, zgrajene na suvereni ekonomski in politični osnovi, tako dolgo nismo bili zmogni ostvariti.

France Presetnik je lep primer te igre z zgodovino. Trideset njegovih gledaliških let je tragičen primer laviranja med izpovednim, torej umetniškim in hkrati zgodovinskim hotenjem, ter med objektivnimi, splošnimi družbenimi razmerami, ki to hotenje podrejšo svoji determinirani danosti in jo onemogočajo tako v njenih dejanskih zmogljivostih kot v njenih stvarnih uresničitvah, torej v samem njenem sodelovanju v zgodovini.

Res je, da gledam na odru (Ljubljanske Drami) Franceta Presetnika komaj štiri ali pet let. Res je, da so se mi v tem času odločile vtisnile v spomin le kakšne tri ali štiri njegove vloge. Ne bi mogel trditi, da samo zaradi tega, ker so ostale bile pač majhne vloge in ker so v sebi preveč očitno nosile to tiste — zanj značilne — sprizajenosti in resignacije z objektivnimi razmerji v splošnosti, ampak iz preprostega razloga, ker mnogo več ni igral, ali pa skozi ostale vloge ni bilo mogoče začuti teke odločilnejše, tipične in specifične vizije sveta. Vse skupaj pa se mi zdi podobno vlogi mlilničnika iz Mikelinove *Administrativne balade*, kjer je France Presetnik ad absurdum razvil svojo bivanjsko usodo, ki ima garaške, nima pa neposredno zgodovinskih dimenzij, ali pa vlogi starega Jeraja iz Zupančičeve *Hise na robu mesta*, tistega Jeraja, ki se vrne iz emigracije domov, da bi se znebil svojega bivanjskega tuilstva v tem svetu in ki potem — doma — spozna, da bo vrnitev to tuilstvo in to njegovo izvirno nepotrebnost v svetu samo še naprej potrjevala, ne pa zanikovala. Tu se mi zdi tragičnost nekega slovenskega gledališkega igralca zelo usodna in nikakor ne več samo stvar njegove zasebnosti. Vztrajati v svetu za ceno svoje neuresničitve, žrtvovati svetu svojo stvarjalško izvirnost in posebnost. Svet je namreč širši in močnejši, svet so drugi. France Presetnik je verjetno edini avtentični slovenski kmet v slovenskem gledališču. To gledališče pa ni več avtentično: je produkt nekaj tujih zvez in intrig in konceptov in neavtentičnih vizij, in igravec ga mora priznati, če že noče preprosto odnehati, ker je to pač edini svet, v katerem je mogoče živeti, in edino gledališče, v katerem je mogoče igrati. Predstava Mire Miheličeve je zglede primer tega spoznanja: uveljaviti sebe za brezobzirno visoko postavljeno ceno — drugih.

France Presetnik je bil v vlogi Jake Boltežarja, direktorja Odmeta, zelo doleg od tistega svojega avtentičnega bistra, ki ga je, verjamem, držalo pokonci teh njegovih trideset gledaliških let in ki sem ga zaslužil v nekaterih njegovih drugih vlogah, najresničnejše morda v filmu *Na svojih zemlji*. Ne verjamem pa, da bi polom *Ure naših dni* mogel biti tudi njegov polom.

Za svoj jubilej bi France Presetnik pač moral igrati Shakespearevega *Othella*.
Andrej Inkret

OB FILMSKI LUCIJI

Pričujoči poskus filmske recenzije ni nastal v želji po nizanju dokazov za in proti estetskim vrednotam novega slovenskega filma »Lucija«, pač pa je iz sinteze dveh subjektivnih razmišljanj o tej naši filmski novitki.

Reakcija gledalcev med predvajanjem filma v informativni sekciji v Puli (pri polprazni dvorani) in sprejem filma v Ljubljani dokazuje, da ima film zelo močno nacionalno obtežje, in da je idilično-folklorna tematika, ki preveča še Finžgarjev tekst, vezana predvsem na slovensko narodno družbo. Tu pa smo že pri scenariju. Scenarij namreč to značilno Finžgarjevo literarno lastnost — folkloro v idiličnem kmečkem okolju — potisne v ospredje in ji odstopi osrednje mesto v filmu. Tak scenarij je v bistvu poenostavljen Finžgarjeve literarne osnove. To je sicer popolnoma normalna značilnost pri tekstih, ki služi kot predloga za realizacijo filma ali gledališke predstave, a kljub vsemu je scenarij, po katerem so delali »Lucija«, na nekaterih mestih preveč poenostavljen. Še oba brata, ki odideta z grunta, predstavljata enega bistvenih konfliktov med Finžgarjevo literarno predlogo in končnim filmskim scenarijem. Pri Finžgarju vidimo, da o grožata pozitivno ogiranje obeh bratov-odpadnikov dva momenta: ljubosumje in stanovsko-gruntarska determiniranost. Scenarij pa zanemara drugi moment in šal iz vseh treh bratov napravi komične figure. Osnovni ton filma je tako popolnoma v nasprotju s tragičnim koncem.

Omenjeno Finžgarjevo kvaliteto, ki jo vsebuje še scenarij, pa potencira še režija in gledalec ima vtis,

da je film predvsem etnografski zapis; zaidi se celo, da celotno fabulo s psihološkim nianstranjem in — kar je najhuje — dejanje potiska v ozadje v korist celotni literarno-filmski ostvartitvi nepomembnih prizorov. Casovno pretirano dolge sekvence kmečke občeti s plesom, ki je bila posneta z izredno dokumentarno pazljivostjo in amonitrana v nedinamično celoto, so najboljši dokaz za zapisano trditve. Folklora, ki bi jo bilo krivično odvezovati Finžgarju, je tako dala ustvarjalcem filma (vsaj tistim, katerih vloge so bile tekstovno močne) vsekar nekaj kreativne možnosti. Tu pa se je na žalost režiser izgubil in se je skušal rešiti z nekaj bolj ali manj domiselnimi simboličnimi kadri, ki se ne morejo vključiti v njegov celotni ustvarjalni podtek; ta je kratkomočno nepoetični. S tem pa se postavlja še vprašanje, če je tekst danes sploh še toliko aktualen, da ga je vredno jemati kot literarno predlogo za film.

Velika ovira formalne plati je zelo okorna kamera in mizanscena igravcev. Večkrat prihaja do nerodnih frontalnih prizorov, ki dajejo vtis filmane gledališke predstave. Ta vtis se bolj okrepi še omejenjena nedinamična motaja, ki jemlje v zadržani konsekvenci iniciativno igravcem. S tem postane glavna interpretata (Kristijan Muck in Alenka Vipotnik) le objekta, ki nimata (še zaradi skromnega teksta) možnosti ustvarjanja večjih igralskih kreacij. Tu pa se torej zopet vrnemo na staro tezo o specifičnih izraznih sredstvih filma: zorni kot, plan itd., ki jih režija očitno zapostavlja.

Igralci so uporabili domala vse možnosti, ki jim jih je dajala režija — teh pa je bilo kot smo omenili, ni malo. Najbolje se je prebil Jože Zupan, vendar, je v njegovem primeru treba pripomniti, da je imel razmeroma močan in kvaliteten tekst, s katerim je

lažje izoblikoval starega Podlogarja. Vlogi bratov odpadnikov sta Bert Sotlar in Rudi Kosmač odigrali silno enostavno. Sotlar je ostal v vlogi Gašperja skozi vso igro absoluten in trmast in zato tudi komičen, medtem ko je Kosmač skušal ustvariti lik nesrečnega, melanholičnega in starejšemu Gašperju podrejenega brata. Kristijan Muck — najmlajši brat in žena — je bil v svoji vlogi slabša dovolj prepričljivo. Zanimivi in kvalitetni pa sta dve epizodni žanjski vlogi: vedež v izvedbi Vekoslava Janka in krojaček Janka Hočevarja. Ta je odigral svojo vlogo s temperamentom in dokazal, da bi se prav lepo znašel tudi v večjih vlogah.

Alenka Vipotnikova se je kot protagonistka znašla v težkem položaju. Scenarij ji za razliko od literarne predloge P. S. Finžgarja nalaga težo dejanja, vendar je šibkost karakterja glave junakinje tako velika, da je teže ne smore. Nerazvitost karakterja jo veže in jo v končni posledici popolnoma obuboša. Prijeten vtis je napravilo nekaj simpatičnih nasmehov, rešuje pa se še z nekaterimi samostojnimi replikami in zelo maloštevilnimi dialogi. V tem smislu nam Alenka Vipotnikova tudi ostane v spominu.

Ena bistvenih pozitivnih lastnosti filma je spreminjena Lucijina smrt. Pri Finžgarju Lucija umre med porodom — zaradi zastrupitve, medtem ko v filmski verziji umre zaradi pretežkega dela, zaradi svoje navezanosti na zemljo in na Podlogarjevo kmetijo, za katero čuti, da jo je oropala miru in sloge.

Vendar pomeni sama realizacija te zamisli novo alienacijo v smislu odnosa med umetniškimi prizadevanji vseh ustvarjalcev in celotnim končnim produktom.

Zvone Sedlhaner
Peter Vodopivec

Kristijan Muck in Alenka Vipotnik

PRIPOMBE K LUCIJI

Ko se je France Kosmač lani lotil snemanja filma Lucija, verjetno ni pomislil, da se bo ogromno številu izgubljenih let s predlekom od končnega snemanja do projekcije v dvorani pridružilo še eno izgubljeno leto. Vseh skupaj bo torej izgubljenih let kakšnih trideset. To se seveda je približna ocena, kajti leta, ko bi bila Lucija aktualna in vsemirnjiva za slovensko občinstvo, seveda ni mogoče natančno določiti. NEAKTUALNOST (to je očitke scenariju, ki je delo Herberta Grūna, Marjana Brezovarja in Franceta Kosmača) je prva pripomba.

SLOVENSKEMU gledalcu, ki povrh vsega gleda še SLOVENSKI film, je treba prav malo, Lucija je pa vendarle izpovedala premo, Okoliščine, ki so v nekem smislu ojaševalne, opravičujejo kvečjemu Finžgarja, ki je napisal zgodbo in slovenskem tradicionalnem duhu, polnem težkega sentimenta, solzavosti in brezupa. Primanjkljaj gre torej pripisati filmskim realizatorjem. Gre jim očitke, da so izbrali za slovenski film prav Finžgarjev tekst, za katerega menim, da je bolj za šolsko rabo in informativno kot za filmsko realizacijo. To očitke pa se podvoji ob spoznanju, da kljub špekulaciji s slovensko psiho in naravnostjo v pretekli doba, film ni uspel. Slovenci imamo na leto eno do dve filmski priljubljenosti; od teh smo doslej skoraj vsako zapravljali za partizansko tematiko, zadnje čase pa smo jih začeli zapravljati s filmanjem najbolj nezemernih in najbolj konvencionalnih slovenskih romanov (Slušati je, da ga šlignje snema film po Ivanu Tavčarju). Druga pripomba gre torej na račun ZAPRAVLJANJA PRILOŽNOSTI.

Tretja pripomba leti na REŽISERSKO DELO Franceta Kosmača. Kljub nekaterim lepim posnetkom, ki ganejo slov. dušo, ostaja režija v tradicionalnih in konvencionalnih okvirih izjemno predstavlja dva prizora: prvi je tisti z razjemo črna blaga za obleke stanovalec Podloga, drugi pa s trikom sneman bežeč voa, ki so mu zvočna podlaga Lucijini kriki. Da bi odtelhal ti dve prav dobri domislici, je Kosmač zagrešil celo vrsto nefilmskih in okornih prizorov. N.p.r.: stopanje očeta in sina Podlogarja drug drugemu naproti, srečanje v centru kadra in blagoslov; prizor doma na Lucijinem domu — brezbarvno predstavljen čez Bošnjak; prav navčna scena ob otrokovi smrti in še bi lahko naštevali.

Seveda so krivi tudi IGRALCI, to je četrta pripomba. Poleg Anželce Hlebeclove in Francija Presetnika, ki sta predela gledališka igravca, je bil glavni spodrsilaj — Bovič (Boltežar) Kristijana Mucka. Ta popolnoma zgrešeni lik nam lahko daje misliti samo dvojce: ali je Lucija namesto z njim zanostila z Gašperjem ali pa je bila njena odločilne je koristiljubne narave (bogastvo). Če je to res, potem nam je nerazumljivo lik Lucije, ki se zdi resnično zaljubljen in iskrena. Kristijan Muck je svojo vlogo komentiral preveč spobalinskoo, da bi se zdel verjeten konkurent za Lucijino lepoto. Lucija Alenka Vipotnikove je bila precej eterično bitje, skoraj brez krvi in je njena glavna odlika, da je lepa. Jože Zupan je bil prepričljiv, prav tako Bert Sotlar in Rudi Kosmač kot smooa Gašper in Mihor.

Za sklep lahko le ponovimo željo, da bi se Slovenci vendarle odločili za kakšen film, ki bi nacejnjal naše aktualne probleme, ki bi nas angažiral v reševanju intimnih vprašanj našega časa in naše okolice.

Dimitrij Rupci

matija bečković

Rodil se je 29. novembra 1939 v Senti. Maturiral je v Valjevu, študiral pa je na filozofski fakulteti v Beogradu. Doslej je objavil poemo Vera Pavla-doljska in zbirko pesmi Metak lutalica. Prosveta 1962. Živi v Beogradu. Naš izbor je iz Bečkovićeve poslednje zbirke Tako je govorio Matija, Prosveta 1965.

lažne mi puteve

Lažne mi puteve pod noge poturaju.
Lažne mi reči u usta guraju.
Pun mi je život laži pune uši.
Do grla u strašnoj laži što me guši.
Sve što je moje lažni prizvuk ima.
Sve što je moje ko da je od dima.
Laž je podržala lažnim svedocima.
I istina nigde nikog ne zanima.
Kako da izdvojim laž iz tog što dišem.
Kako da ne lažem u tome što pišem.
Kad me lažima kao pticu pune:
Ko i druge laži moja glava trune.

japan, java, majorka, madagaskar

Ne smem da pomenem Japan, Javu, Majorku ili Madagaskar

Jer ih nikada nisam video,
I ne verujem da uopšte postoji išta tako daleko.
To su metafore izmišljene radi utehe.
Oni koji su tamo putovali ugledali su ponor
I dogovorili se da lažu.
Ako tamo žive neki ljudi ja ne znam za njih,
I oni ne mogu biti svedoci da sam ikada živeo,
A kamoli da smo živeli zajedno u isto vreme,
Jer da postoje:
Niko od budućih ne bi verovao da se nismo znali,
Kao što ja danes ne verujem,
Da se nisu poznavali savremenici
Dante i Domentijan!
Ako tamo nikada nisam živeo,
Zašto bih onda tamo bio mrtav?
Ako ću biti mrtav samo ovde gde sam živeo,
Da postoje ove zemlje,
Ja bih u njima živeo ponovo i ponovo umro.
Onda me samo ovde ne bi bilb.
Ako još negde ima života ja ga nisam živeo,
Kunem se,
I zašto bih svuda bio mrtav,
Kad svuda nikad nisam bio živ!
Da postoji Japan, Java, Majorka, Madagaskar
I ostala čudesa
Ja bih odlazio iz jednog u drugo, živeo i umirao
različito,
Pod različitim suncem i imenom
I poznavao bih zemlju koju sam napustio,
Kao što poznajem ovde ovde.
I gde bih god posle smrti doputovao rekli bi mi:
»Gospodine vaš vek je osamdeset godina,
I već osamdeset godina niste ovde živeli.
Proživite to što je vaše,
A onda nastavite dalje.«
I tako bih išao iz prostora u novi prostor,
Ali ne postoji ni jedna druga zemlja,
I nigde se ne živi osim ovde,
Jer to bi bila velika nepravda
Prema tolikom broju već mrtvih.

poeziju više niko neće pisati

Poeziju više niko neće pisati
Opevani predmeti napustiše pesme
Nezadovoljni kako su do sada tumačeni i prepevani.
Sve što je bilo predmet poezije
Ustaće protiv nje i njenog kukavičluka!
Stvari će same izražavati nešto od onoga što se nisu usudili pesnici.
More — stara lektira pesnika zauvek će napustiti poeziju
I vratiti se svome grobu u kome je odraslo.
Zalazak sunca izblamiran u pesmama,
Zvezdano nebo dovedeno do kića,
Dići će ruke od poezije!
Ruže insistiraju na svojoj boji
I neće pristati na prevrtljivost pesnika.
Reč sloboda će pobeći iz poezije i vratiti se svome značenju
Pesnici neće imati jezika na kome bi pevali.
Između poezije i pesnika neće biti nikoga
I pesme će tada napasti pesnike,
Tražeći od njih da ispune obećanja.
Pesnici će pokušati da izmaknu ispred onog što su rekli
Ali će ih stići ono što su izmišljali i predviđali.
Poezija će tražiti njihove živote
Da bi njene metafore bile istinite i potvrđene.
U novim generacijama:
Niko po tu cenu neće hteti da bude pesnik,
A pesnik se ne može biti drukčije u tolikoj laži.
Budući pesnici radiće pametnije poslove.
Slobodni čovek neće pristati da piše pesme
Da bi zbog toga bio pesnik,
A pesnik se ne može biti drukčije.
Drvo, dojučerašnji simbol u poeziji,
Zapevaće na trulu o svojoj mračnoj prošlosti
I niko neće moći da ga zameni
Jer zna o sebi bolje od ikoga!
Pravi pesnici će biti protiv poezije,
A pravi pesnici svuda u svetu misle istu misao.
Zbog ugleda u očima pravih pesnika
Poeziju više niko neće pisati.

REGIA ACADEMIA LUNDENSIS

Lund — razmeroma majhno švedsko mesto s 15.000 prebivalci — se lahko ponaša s skoraj prav toliko študenti, ki študirajo na njihovi starodavni univerzi. Med počitnicami je mesto skoraj prazno, dekoracija so mu le preveč pisano oblečeni teenagerji in tisti, ki zaradi zornih let še ne bi zaslužili tega naziva. V prvih dneh septembra pa se vse spremeni. Ulice so tako polne, da se človek komaj premika naprej, trgovine naravnost oblegane, vsepovsod je videti same mlade obraze. Letos imajo 3000 študentov več kot lani in ti bodo še nekoliko bolj zaostriili tuđi v Lundu dobro poznano krizo s študentskimi stanovanjskimi prostori. In spet se bodo študentje razburjali zaradi obveznih prispevkov svoji študentski organizaciji, svojim natiionsa, ki združujejo študente s posameznih področij Švedske podobno kot naši pokrajinski klubi, le z razliko, da je tam članstvo obvezno. Spet bodo kulturni večeri, jazz prireditve, skratka študentje bodo dali Lundu nov utrip, ki je bil med počitnicami nekoliko počasnejši.

Naj to ta uvod del slike o švedskih študentih, o njihovem načinu študija in o ciljih izobraževalne sistema nasploh. Pogovarjala sem se s študentskimi funkcionarji o problemih študija in povsod so mi za uvod nakazali veliko prizadevanje družbe, da omogoči čim večjemu delu mladine, ki konča srednje šole, nadaljevanje na univerzi. Posebno radi povedo, da skušajo stimulirati zlasti otroke, ki prihajajo iz revnejših družin, za kar služi kot podlaga razvit in natančno zamišljen sistem pomoči študentom s strani države.

Ta pomoč se je pravzaprav začela že po koncu I. svetovne vojne, ko so dijaki lahko najemali brezobrestna posojila. V 30. letih se je sistem obogatil s štipendijami, razvoj standarda pa je prinašal izboljšave tudi drugod. Spoznali so še nove oblike, od pomoči dijakom, ki so končali obvezno šolanje, pa do kreditov, ki so jih študentje lahko jemali pri bankah. Na začetku leta 1960 je imela približno polovica študentov državne štipendije in kredite v višini 3000 kron na leto, kar je predstavljalo kakšno polovico celotnih življenjskih stroškov.

Malo zgodovine naj bi pojasnilo današnji položaj, ki vsakemu študentu omogoča najem dolgoročnega posojila in neko stalno garantirano vsoto. 1961. leta je parlament odločil, da bo celotna vsota, ki bo dana študentu na razpolago, 7500 kron (1.800.000 din), od česar je 1750 dano kot štipendija, ostalo kot posojilo s 50 letnim odplačilnim rokom. To odplačevanje ne predstavlja za švedske diplomante nobenih težav, vsekakor pa se s tem vrši naravno pretakanje denarja iz rok živih študentov v roke novih študentov. Se to: če se nekdo znajde v ekonomskih težavah po koncu študija, ga odplačevanja lahko za nekaj časa oproste. Posojilo je predvideno za študij od 4—7 let, največ pa za 8 let. Kakor mi je uspelo zvedeti, večina študentov razteguje študij kolikor mogoče, zato je ena prvih nalog v reformi univerzitetnega študija, o kateri mnogo razpravljajo, prav skrajšanje študijske dobe. Morda je čezmernemu podaljševanju študija deloma vrok posebna politika sprejemanja v študentske domove; vsak študent namreč šele v tretjem semestru lahko dobi sobo v študentskem domu in ker so ti prostori dejansko odlična stanovanja, se skušajo v njih zadržati čim dlje. S tem pa smo že pri drugem problemu, kate-rega reševanje je včasih za naše pojme močno okorelo in celo egoistično. Vse sobe v študentskih domovih imajo samo eno posteljo. Prav gotovo, to je odlična možnost za resno delo, vendar je ob tem razkošju tolikšno pomanjkanje študentskih sob za nove študente, da so ti prisiljeni stanovati daleč ven iz Lunda v okoliških vaseh ali poiskati kakšne druge dokaj neugodne kombinacije, včasih močno podobne našim ljubljanskim. Vendar vsi, tudi študentska organizacija, trdno vztrajajo na svojem stališču: sobe z eno samo posteljo, ker pač predvidevajo, da bodo v prihodnjih nekaj letih zgradili zadostno število domov, ki bodo zadoščali vsem potrebam po študentskih stanovanjskih prostorih.

Obenem ko ugotavljam, da posvečajo na švedskem veliko pozornost ureditvi materialnega položaja študentov, pa so številke, ki govorijo o odstotku študentov iz delavskih družin, še vedno nizke (okrog 15%). Funkcionarji študentske organizacije poudarjajo, da se to ta odstotek v naslednjih letih pove-

čal. S tem bo tudi selekcija najbolj pravična in najbolj ugodna za družbo, če bodo vsem dane približno enake ekonomske možnosti za študij. Nehote sem se ob tem spomnila naših razmer; naša družba se imenuje socialistična in zasleduje teoretično približno iste cilje kot švedska študentska organizacija, pa vendar opažamo vsako leto slabše razmerje med študenti na naših univerzah. Opažamo, diskutiramo in navadno skomignemo z rameni, češ, takšni so družbeni in ekonomski pojavi, ki jih ne moremo spremeniti. In ne morem se iznebiti občutka, da je švedska politika glede marsičesa, za kar si mi lastimo izključno pravico odkritja, bolj socialistična kot pa naša. Kljub družbenim preprekam skuša ustvariti nekakšno enakopravno podlago za vse ljudi, podlago, iz katere bo rasla njihova ustvarjalnost in se kazal njihov talent. To pa je cilj vsake socialistične družbe in dobro bi bilo, če bi se tudi mi večkrat spomnili nanj.

Skrb za študente seveda ni slučajna. Švedska je glede na svojo velikost daleč premalo naseljena. Tuđi če odštejemo velike površine, kjer bi bilo zaradi neugodnih klimatskih razmer življenje zelo težko, je dežela še vedno premalo obljubena. To pa tudi pomeni, da ima premalo delovne sile. Uvaža jo iz vse Evrope, večinoma nekvalificirano, potrebuje pa mnogo kvalificiranih, visoko kvalificiranih ljudi. Vsak diplomant ima dosti možnosti za zaposlitev in če se odloči za severnejše predele in za deželo, bo povsod sprejet z odprtimi rokami. Za stanovanja je v mestih zelo težko, na deželi pa vedno nudijo mlademu strokovnjaku čudovito stanovanje, često celo tipično švedsko vilo v paviljonskem tipu z obveznim velikim vrtom. Slišala sem za študentski zakonski par (ona je v drugem, on v tretjem letniku visoke šole za socialne delavce), ki je takoj dobil trisobno stanovanje v mestu v osrednji Švedski z upanjem, da določen čas po koncu študija ostane v tem mestu. To je primer, ki ni osamljen, da študentski par se pred zaključkom študija dobi večsobno stanovanje izven študentskih domov. Obstoje pa tudi še druge možnosti; v študentskih domovih so npr. rezervirana stanovanja celo s tremi štirimi sobami za zakonske pare z otroki. Podatki pravijo, da je okrog 25% švedskih študentov poročenih in da ta odstotek še narašča. Po eni strani je to dokaj razumljivo, saj je navadno prav pomanjkanje stanovanj tista velika ovira, ki preprečuje študentom poroko. Po drugi strani pa so podatki o poročenih študentih, zlasti materah, glede študijskih uspehov skoraj porazni: dolg študij, mnogo jih niti ne dokonča začetega študija, mnogo jih kasneje ne opraviča svojega poklica.

Odlične možnosti za strokovnjake v notranjosti dežele vedno bolj enakomerno razporejajo visoko kvalificirane kadre. Študentom se torej za zaposlitev ni treba bati, kajti tuđi napovedi bodočega gospodarskega razvoja so na švedskem dokaj optimistične. Poleg tehniških fakultet je najbolj cenjena ekonomska in pravijo, da le droben oglas v lokalnem časopisu zadostuje za koš ponudb z vseh strani. Drug izredno upoštevan poklic so strokovnjaki za reklamo. Reklama vedno bolj postaja pomemben element v ceni produkta, zato so kvalitetni reklamni možje dragoceni kot zlato. V Stockholmu imajo celo visoko šolo, ki bo letos dobila status univerze in ki naj švedski (predvsem pa švedskim državljanom) pomagajo do predvključne in okusnejše reklame. Pravzaprav ni slaba ideja; če je že treba ljudi opozarjati na ta ali oni izdelek, naj bo to opozarjanje vsaj človeško.

Če govorim o standardu švedskih študentov, moram seveda omeniti dejstvo, da ima vedno več študentov lastne avtomobile in da to npr. rektorju univerze v Lundu ni prav nič všeč. Še vedno je namreč trdno prepričan, da mora biti mladina kremenita, živahna, ne pa pomehkušana. Sam daje najboljši vzor s kolesarjenjem, telovadbo in športom, ki ga študentje v Lundu malo goje, in s točnim prihajanjem na predavanja in sestanke. Tu je, tako pravijo, najbolj boleča točka v odnosih med profesorji in študenti: nikakor se ne morejo sporazumeti o dvojni akademski četrti. Rector magnificus pravi, da je popolnoma brez moči, študentov ni na spregled in konec. Ker pa sam ne more drugače, kot da prihaja točno, izgublja ogromno časa; vendar se včasih zgodi, da se lahko predavanje začne ob goli akademski četrti, za zdecimirano poslušalstvo sicer, a vendar. Pravijo, da bo letošnje leto odločilno v boju za ali proti točnosti. To seveda ni enostavno vprašanje, kajti večina študentov ga šteje kot enega temeljnih delov svoje akademske svobode.

Ko sem že pri akademski svobodi, moram omeniti tudi prizadevanja za reformiranje univerzitetnega študija, ki so to akademsko svobodo že načela. Na večini tehniških fakultet so uvedeni obvezni kolokviji in druge oblike stalnega kontakta študentov s profesorji. Kot je povedal rektor prof. Sandblom, so rezultati že sedaj mnogo boljši, kot so bili pred reformo. Reforma ima podobne cilje, kot jih razglasa tudi naša: univerzitetna izobrazba naj bo v večji povezavi s praktičnim življenjem, torej manj čisto akademska, pa bolj učinkovita. V okviru te reforme je še nekaj pomembnega: izgraditi žele enotno univerzo, vse različne visoke in višje šole skušajo pomeniti in jim dati neko trajno in znano kvaliteto. S tem hočejo tudi odpraviti težave s praktičnim vrednotenjem nazivov in kvalifikacij. Torej, enoten, zato pa kar se da kvaliteten nivo, ki ga bodo dosegli s koncentracijo najboljših strokovnih moči. Pa ne samo pričakovani večji efekt, tudi racionalizacija igra pri tem pomembno vlogo. Vse bolj se mi zdi, da so švedski že prešli fazo, v katero se mi podajamo z razširjenimi rokami in razgretimi glavami: vse polno novih visokih, višjih šol, univerz s premalo univerzitetnega kadra, z diplomami sumljive vrednosti. Morda bi se dalo ob praktičnih izkušnjah severne dežele to fazo kar preskočiti in tako začeti graditi enoten, zato pa kvaliteten univerzitetni sistem.

Mojca Drčar

OST TEDNA

V torkovi številki (5. oktobra) Ljubljanskega dnevnika smo v komentarju pretepa na stadionu za Bežigradom pod naslovom »A, to je torej zvezna liga« prebrali tudi sledeče:

»Ko smo dobili Slovenci predstavnika v prvo zvezno ligo, smo se šele tedaj nekako stoodstotno počutili, da smo naposled v vsem enakopravni člani jugoslovanske skupnosti in smo geslo — bratstvo in enotnost — začeli tudi drugače sploštevati.

Vsako, ki se otrse manjvrednostnega kompleksa, začne gledati življenje nekoliko drugače. Večini se zdi lepše, nekateri pa so na slabšem, kot so bili.«

Tako, vidite, hočemo biti resnično v vsem enakopravni, tudi v primitivizmu.

Ko so naši športni menažerji pred leti »formirali« reprezentativen športni klub z različnimi fuzijami in nakupovanjem tistih, ki jih sicer (kolikor so v drugem klubu) zmerjajo, so to utemeljevali nič več in nič manj kot z nacionalno potrebo.

Vsak dan je bolj jasno, da je ta »potreba« prav posebne vrste. Očitno se jim je tožilo po mahinacijah širših dimenzij; na vsak način se je bilo treba prikopati do korita jugoslovanskega »fotbala«.

O stanju v našem športu je govoril že A. Ranković na 8. kongresu ZKJ. Tudi zadnji plenum SZDLJ je razpravljalo o tem. Ugotavljali so nemogoče razmere, korupcijo, podkupovanje, odsotnost vsakršne javnosti dela in izvorov sredstev itd.

Pred dnevi smo bili priče, kako se je razpletla farsa okrog podkupovanja, v katero so bili zapleteni Hajduk, Železničar itd. Najprej najostrejša kazen, da se pomiri »ogorčeno javno mnenje«, nato intenzivna aktivnost zakulisja, ki kazni v bistvu stornira po načelu: vrana vrani ne izkljuje oči. Ta afera je sicer prodrla v javnost in še to zaradi tega, ker se je oglasila vest

nogometasu; koliko jih pa ne prodre!

Razvoj v našem športu gre vedno siloviteje v smeri razvijanja občanske zadnjice, kot je to najpravilneje prikazal karikaturist 7. oktobra v Delu. Na področju fizične kulture vzgajamo ljudi vedno bolj v taki smeri, da dogajanja spremljajo in komentirajo. Zato je tistih, ki tekmujejo, vedno manj; posamezniki ali desetine. Grozeče pa narašča publika: iz tisočev na deset in stotisoče ob arenah in pred televizijo.

Torej gre razvoj v popolnoma nasprotni smeri, kot to predvideva naš samoupravni sistem. Ta bo nujno zbledel, če ne bo aktivnih in borbenih ljudi, ki ga bodo uresničevali.

Edina možna vizija razvoja športa je torej: vedno več telovadnic, tekmovalnih stez, plavalnih bazenov, borišč in igrišč z vedno manj gledalci in v limiti brez njih. Sport naj goje vsi. V tej smeri smo več porušili kot zgradili.

Postavlja se vprašanje, ki je že prastaro: zakaj ljudje, ki so »športni funkcionarji«, delajo na športnem področju nekaj popolnoma drugega, kot pa kot »politični funkcionarji« govore? Pred sabo imamo najzražiteljši primer homo duplexa. Meni je jasno eno: mislijo tako kot delajo in to njihovo »delo« na športnem področju tudi odraža njihovo pravo notranjo fiziognomijo. L. S.

ET TU, BRUŽE?

— In sedaj, dragi kolegi, bomo prešli na naslednjo točko — reelekcija.

POČITNIŠKE PUSTOLOVŠČINE

V okviru mednarodne študentske aktivnosti delujejo tudi nekatere specializirane organizacije; te urejujejo predvsem odhajanje naših študentov na prakso v tujino in pa prihajanje tujih študentov, ki želijo opravljati svojo strokovno prakso pri nas. Človek bi sodil, da je to delovanje izredno pomembno, saj te organizacije omogočajo študentom, da spoznajo različne delovne sisteme, organizacijo podjetij, s tem pa tudi nekatere temeljne prvine družbene organizacije; torej gre za področje, ki mora posebej zanimati družbeno skupnost: naši študentje se v tujini seznanjajo z novostmi in prihajajo domov z novimi idejami, tuji študentje pa spoznajo naš delovni sistem in verjetno opazijo tudi družbene razsežnosti, ki jih ima delo kot temeljna kategorija v našem družbeno-ekonomskem sistemu.

Zdi pa se mi, da funkcionarji teh organizacij niso čisto takega mnenja. O tem dolgo nismo ničesar vedeli, ker žal delovanje teh organizacij zaradi njihove strokovnosti doslej ni bilo širše poznano. Letos poleti pa smo nekateri uredniki Tribune imeli redko priložnost, da se kar najneposredneje seznanimo z nekaterimi značilnostmi njihovega poslovanja.

V času letnih počitnic morajo strokovne mednarodne organizacije opraviti večino svojega dela: takrat namreč pride na prakso največ tujih študentov. Prav letos poleti smo se uredniki Tribune iz različnih razlogov skoraj cele počitnice zadrževali v uredništvu. In naši prostori so prav v sosesčini sobe, ki si jo delijo AIESEC (organizacija ekonomistov), JORMASIS (organizacija medicincev in stomatologov) in IAESTE (organizacija tehnikov, strofnikov itd.).

Kot vse kaže, tovariši funkcionarji omenjenih organizacij sploh niso pričakovali, da bojo tuji študentje tako nesramni in da bojo prihajali na prakso prav med počitnicami. Zato so tudi tovariši funkcionarji odšli lepo na morje, zaklenili sobo — žal pa so na vratih pozabili listek, kjer so bile napisane uradne ure.

— In tako smo uredniki Tribune imeli prijetno priložnost, da smo tovariše funkcionarje nadomeščali pri njihovem delu s svojimi žal skromnimi močmi. Vsekakor pa smo se izvrstno zabavali, ko so k nam prihajali naravnost s postaje tuji študentje, ki niso bili še nikoli v Ljubljani in ki niso vedeli, kje naj prespijo. Ali ko je kdo tri dni zaporedoma prihajal prosit za obrazec za popust na železnici... Gotovo pa se je najizvrstneje zabavala tajnica univerzitetnega odbora ZSJ, ki je te obrazce tipkala za vsakega študenta posebej (ob odhodu so nam namreč tovariši funkcionarji pozabili predati obrazce in so jih zaklenili v svojo omaro). — Zaradi pomanjkanja prostora moram bralce prikrajsati za vrsto nadvse komičnih podrobnosti, ki pričajo o neverjetni potrpežljivosti tujih študentov, pa tudi o sijajni hladnokrvnosti funkcionarjev omenjenih organizacij.

Ob koncu bi se rad v imenu tujih študentov zahvalil odgovornim tovarišem, ker so našim gostom omogočili vznemirljivo pustolovščino pri srečanju s klasičnimi birokratskimi postopki, o katerih so v svojih deželah gotovo veliko slišali, da so v navadi v socialističnih deželah. V svojem imenu pa bi se jim rad zahvalil, ker so me znova opozorili, da ni vse mrtvo, o čemer se govori, da umira že vsaj od leta petdeset.

R. M.

OB ROBU

V prvi številki letošnje bivane Tribune je Dušan Jovanović objavil brezobzirno, vsetvegajoče pisanje o V. mednarodnem festivalu študentskih gledališč, v katerem je pokazal neusahljivo invencijo v preseganju bivane danosti v slovenski miselnosti. Njegovo celostno spopadanje z nezadostno osmišljeno problematiko je absolutni novum v prikazovanju taistega. Piščeva bivana potreba po totalnem razgaljenju avtentične bivanjskosti je nedvomno izraz njegove do nesmisla prignane alienirane ničlosti.

Če gledamo na to še komajda zasluteno in še manj okušeno danost s tega aspekta, se zdi, da bi bivani članek lahko bil tudi nebivan, vendar je bilo spričo izbojevanosti njegove osmišljene bitnosti očitno, da bo avtorjeva avtentična izpoved za prenekaterega avantgardnega bralca fascinirajoča.

Pronicljiva polemčnost teženj avtorjevega avantgardnega absurdnega pisanja o absurdnu pa je pri študentih, ki jih je institucionalizirana varianta bivanjskosti prepričala o grozotnem, usodnem razboženju piščevega mišljenja, žal vzbudila grenko ciničen in črn nihilistični posmeh. Kajti dani, normalni ljudje, ki so le skopa karikatura te danosti, so totalno alienirani od ničlosti, vakuuma, brezizhodne stiske in nesmiselnega bivanja.

Igor Longyka

IV. TEKMOVANJE MLADIH GLASBENIH UMETNIKOV

V dneh od 17. do 23. oktobra bo v Ljubljani IV. tekmovanje mladih glasbenih umetnikov Jugoslavije. Discipline so klavir, harfa in solo-petje. K tekmovanju se je prijavilo 11 pianistov, 1 harfistka in 13 solopetev (5 moških in 8 žensk). Starostna meja udeležencev je 30 let. Glede na to je udeležba dokaj skromna. Pripomni pa je treba, da je program, določen za vsako disciplino, zelo obsežen; zaradi tega, pa tudi iz drugih vzrokov, je precej prijavitelcev odpovedalo nastop.

Tekmovanje bo letos prvič v celoti javno. V dneh od 17. do 21. oktobra se bo odvijalo po programu dopoldne in popoldne v dvorani Slovenske filharmonije. V soboto, 23. oktobra, pa bo zvečer zaključni koncert, na katerem bodo nastopili z orkestrom zmagovalci v posameznih disciplinah. Na ta koncert še posebej opozarjamo. IGY

ŠTUDENTSKI (NE)STANDARD — ZA PETDESET TISOČ DINARJEV

Tekst: Ivo Marenek
Foto: Joco Znidaršič

Spremembe in pretresi, ki jih je gospodarska reforma vnesla v našo družbeno in ekonomsko strukturo, se razumljivo odražajo tudi v spremenjenih razmerah za življenje študenta. Najbolj očitna in otipljiva posledica teh sprememb je bilo postopno sproščanje ekonomsko tržnih mehanizmov, v praksi pa vsesplošna podražitev osnovnih življenjskih potrebščin in storitev.

Razumljivo je torej, da je reforma vzbudila med študenti precejšnje vznemirjenje, zlasti še, ker se s spremenjenimi (povečanimi) izdatki niso ustrezno povečali tudi dohodki. Tako se je materialno stanje študentov, ki, mimogrede, tudi pred reformo ni bilo rožnato v odnosu na ostale kategorije prebivalstva, še poslabšalo. In to močno! Da ta trditve ni izvita iz trte, nam dokazuje dejstvo, da je zajamčen najnižji dohodek delavca 25.000 din, povprečna štipendija na fakultetah in višjih šolah v Ljubljani za lansko šolsko leto pa je znašala maja letos 19.100 dinarjev. Pri tem pa si nikakor ne upam trditi, da je dohodek 25.000 din zadoščal za zadovoljitev življenjskih potreb delavca, še manj pa misliti, da se da s tem živeti. Če upoštevamo, da je omenjeni povprečni znesek štipendije prejemalo le 3115 študentov, vseh pa je približno 10.000, je ta številka še bolj obžalovanja vredna. Resnica je sicer, da 50 % študentov še stanuje in se hrani delno pri starših, vendar s tem njihov stvarni materialni položaj ni prav nič boljši, ker pač za isto vsoto, kot jo ostali študentje porabijo za življenje v domu ali privatno, obremenjujejo oziroma zajedajo ostale člane družinske skupnosti. Zato lahko rečemo, da je študent v družbi še vedno tretiran kot »družbeni zajedalec« — zato, ker mu za njegovo delo ne nudimo ustreznih ekonomskih stimulansov, oziroma, nujno potrebnih možnosti. Da sem formulacijo o »zajedalcu« že večkrat slišal, je postranska stvar. Mogoče samo za ilustracijo.

Poskušajmo ugotoviti, koliko znašajo življenjski stroški študenta v Ljubljani. Ločeno je potrebno obravnavati tiste, ki stanujejo privatno in se hranijo v različnih obratih družbene prehrane, in tiste, ki uživajo prednost študentskih domov in menz — vse pa v okviru povprečno skromnega študenta.

	Stud. dom	Privatno
stanovanje	4500—6000 (5000)	6000—10000 (8000)
kosilo	6000	200—600 (9000)
večerja	4200	250—300 (7500)
Zajtrka povprečno študent ne zmore!		
obleka in obutev	5000	5000
san. potrebščine in storitve	2500	2500
šolske potrebščine	1000	1000
nes. karta	1800	1800
kultur. potrebe	1500	1500
sigarete	4500	4500
	31500	41800

Naše številke se presenetljivo dobro ujemajo z izračuni na tajništvu ljubljanske univerze. Tam so dobili za stanovalca v domu, ki se tam tudi hrani, 34.500 dinarjev življenjskih stroškov, za »privatnika« pa od 42.000 do 47.000 din. Te razlike si lahko razložimo, če pogledamo nekatere postavke v našem izračunu. Pripomba, da povprečen študent ne zajtrkuje, ni brez osnove. Po uradnih podatkih ob vsakoletnem vpisu prejema zajtrk in še to le občasno samo 27,3 % študentov (jogurt in dve žemlji veljajo 80 dinarjev). Torej povečajmo vsoto za 2400 dinarjev. Da je zajtrk iz zdravstvenega stališča najbolj nujen dnevni obrok, so nas učili že v osnovni šoli. Za letno vsoto 60.000 din, ki jo baje študent letno porabi za nakup obleke in obutve, si lahko kupi točno eno obleko srednje kvalitete, zimске in letne čevlje ter eno srajco. Torej v bodoče: kdor bo hodil brez plašča, kravate, nogavic in perila, tisti je zanesljivo študent.

Resnega in poglobljenega študija si nikakor ni mogoče zamišljati brez kontinuiranega nabavljanja strokovne literature, ki je zaradi majhnega obsega trga pri nas izjemno draga. Da je skoraj vsak študent tudi ljubitelj lepe knjige, ni potrebno posebej poudarjati. Enkrat mesečni obisk gledališča in Filharmonije, pa mogoče še dve kinematografski predstavi in — vsota 1500 din, ki smo jo zapisali, je že presežena. Znano je, da je ekonomska cena za te kulturne dobrine še višja, ker kulturne ustanove prejemajo dotacijo. Ker se študent neposrednega ustvarjanja materialnih dobrin v produkciji ne udeležuje in prejema sredstva za svojo dejavnost od iste družbe, ki dotira tudi kulturne ustanove, je torej za družbo vseeno, ali daje sredstva posredno ali neposredno. Pa o tem dovolj! Vsakdo si pač privoščiti vsega po svojih možnostih, oziroma bolje »danostih«!

Ker je hrana najvažnejša postavka v študentskem (ne)standardu, napravimo kratek sprehod po obratih družbene prehrane (tu vključujemo tudi študentske menze). V bližnji preteklosti so bile cene še precej izenačene in se je vsak hranil pač tam, kjer mu je z ozirom na lokacijo šole najbolj ustrezalo. Tako so bile najbolj zasedene menze v Ljudski kuhinji, Študentskem naselju in Akademskem kolegiju. Kot »preklete mesto« je veljal Delavski dom in delno Akademski kolegij (z izjemo stanovalcev seveda).

Z dodatno dotacijo 38 milijonov dinarjev, ki so

jo prejeli študentski domovi in menze od republiškega izvršnega sveta, plača študent, ki se hrani v enem izmed domov, le eno tretjino 37-odstotne podražitve hrane. Vendar ta sredstva zadoščajo le do konca koledarskega leta, za naprej »pa se še ne ve«. Zato je tudi razumljivo, da so se vrste v naselju in zlasti v kolegiju podaljšale. Polno kosilo stane namreč tam le 200 din, pri čemer dobri poznavalci trdijo, da je kvaliteta in kvantiteta za študentov žep in želodec v kolegiju bolj sprejemljiva. Čas, ki ga študent porabi za pot, se torej vsaj na videz poplača. Kosilo za 200 ali 260 din se dobi tudi v Delavskem domu in pomisleki, ki so jih »posamezniki iz množice« še do nedavna imeli glede sanitarne ureditve, so padli ob trdnem ekonomskem argumentu v vodo. Kosilo je razmeroma zadostno, še posebno za študenta s slabšim žepom.

Ljudska kuhinja po reformi z novimi cenami za oba menija (260 in 320 din) ne zasluži več naziva ljudskosti. Da je kvaliteta hrane slabša, ne bi mogel trditi, opiram se le na vtis, da sta bila lani oba prostora opoldne vedno zasedena, letos pa je tudi v enem samem skoraj vedno dovolj prostora. Še sreča, da je ohranila svoje cenene enolončnice.

Čisto posebno poglavje o prehrani, in to ne samo študenta, zasluži samopostrežna restavracija Emona. Zgrajena je bila kot obrat družbene prehrane prav v centru mesta. Precej simpatij je izgubila že takoj na začetku zaradi nefunkcionalne ureditve, povrhu pa so ji visoke cene že odvzele pečat obrata družbene prehrane. Danes stane celotno kosilo v Emoni vsaj 650 din. Jasno je, da si takega razkošja skoraj noben študent ne more privoščiti. Kljub temu pa se hrani tu presenetljivo dosti študentov. Pasulj brez mesa in pomfri z omake ali brez sta najbolj pogosto na jedilniku tistih študentov, ki se ne morejo hraniti v študentskih menzah. Vsekakor je to ena izmed najbolj cenenih večerij, ki kolikor toliko zadostuje zahtevam po kalorijah. V druge restavracije študent ne zahaja!

Ce smo ugotovili, da se za kakih 600 do 800 din lahko človek, vsaj mehanično gledano, do sigea naje, tega nikakor ne moremo trditi za biološko vrednost študentske prehrane. Nepopolni obroki z zdravstvenega stališča ne ustrezajo, razen tega pa je razporeditev obrokov po času neprimerna (podatki o zajtrku). Če to analiziramo, pridemo do zaključka, da sredstva, ki jih družba ne vlaga v študentov standard, tako ali drugače vendarle da. Obolenja zaradi nezadostne prehrane se sicer ne pojavljajo direktno, toda splošna odpornost proti drugim boleznim slabi in tako se družbena sredstva preko socialnega zavarovanja samo prelivajo. Da je preventiva potrebnejša kot kurativa, je odveč pripominjati.

Resnici na ljubo in v žalostno tolažbo družba vlaga znatna sredstva za izboljšanje študentskega standarda. Pomoč v obliki štipendij, posojil, subvencij (domovom in posameznikom) gre v milijardno vsoto, ki se seveda pri delitvi narodnega dohodka krepko pozna.

Toda pozabiti ne smemo na dejstvo, da je štipendije prejemalo lani 43,6 %, posojila z odpisom 9,6 % in subvencije komaj 6,2 % študirajočih. Če k temu prištejemo še posredno subvencioniranje preko študentskih domov, se številke ne popravijo bistveno. Razlike, ki se kažejo v višini življenjskih stroškov med študentom v domu in tistim, ki stanuje in se hrani privatno, grede le na račun družbene dotacije, ekonomska cena pa je za vse enaka. Posledica je, da se znajde študent, ki zaradi nezadostne kapacitete ne more v dom (tam je le vsak četrty študent), v podrejenem položaju. Predlog, da bi ukiniteli individualne, namenske štipendije za hrano, je nesprejemljiv, ker bi bili tako srečneži v domovih dvakrat subvencionirani.

Zavidljive statistike ob porastu zaslužkov študentov preko honorarnih zaposlitev le niso tako zavidljive. Sredstva, ki jih prejemajo študentje, ker so oproščeni pri svojem delu družbenih dajatev, so del družbene akumulacije. Poleg tega pa se takega načina »študiranja« poslužuje lahko le tisti, ki se znajde in do honorarne zaposlitve sploh pride. Pripomba, da se bohotijo različne oblike obrtništva in privatiziranja, je menda odveč. Važno pa je, da je bilo z reformo študija predvideno, naj bi se študij skrajšal na minimalno mejo ob nespremenjeni kvaliteti. Korelacija med tema dvema skrajnostima je zato nemogoča!

Ce si na koncu zastavimo vprašanje iz naslova — kje naj povprečen slovenski študent dobi za svoj študij okroglih 50.000 dinarjev na mesec — onemimo. Zahteva po hitrem izboljšanju položaja je zato upravičena in nujna. Poziv univerze vsem štipenditorjem v Sloveniji, naj dvignejo štipendije vsaj na 25.000 din, lahko pomeni le začetek te akcije.

Ali bomo res prignali situacijo tako daleč, da se bo ponovno v izostreni obliki postavilo vprašanje diskriminacije tistih, ki ne stanujejo stalno v mestu? Ali bo prišlo celo do tega, da tisti, ki že študirajo, ne bodo mogli končati? Razmisliti pa bo treba tudi o racionalnejši razdelitvi sredstev, ki so že na razpolago.